

Микола КОРДОН,

директор Житомирського регіонально-наукового
центру з європейської та євроатлантичної
інтеграції України, кандидат історичних
наук, доцент кафедри історії України
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Експортна стратегія України

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом має економічну складову — створення поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі, яка повноцінно почала діяти з 1 січня 2016 року. Зона вільної торгівлі з ЄС значно розширює доступ українських товарів і послуг до єдиного ринку ЄС — найбільш інтегрованого ринку світу, що об'єднує понад 500 мільйонів споживачів із високим рівнем доходів.

У сучасних умовах зони вільної торгівлі відіграють важливу роль у міжнародній економіці. Головна мета їх створення — зняття бар'єрів та сприяння вільному переміщенню товарів, капіталів і послуг між країнами-учасницями. Фахівці Мічиганського університету (США) підрахували, що зниження існуючих у світі національних тарифів лише на третину збільшить міжнародну торгівлю на 613 мільярдів доларів.

Україна в рамках світових інтеграційних процесів бере участь у створенні двосторонніх та приєднанні до багатосторонніх зон вільної торгівлі. Міжнародна економічна інтеграція — це форма боротьби за виживання в нинішньому конкурентному світі.

За роки незалежності Україна уклала 16 угод про вільну торгівлю. Вони охоплюють 45 країн. Крім Європейського Союзу, угоди про вільну торгівлю укладено з країнами Європейської асоціації вільної торгівлі (Норвегія, Ісландія, Швейцарія та Ліхтенштейн), Чорногорією, Молдавією, Македонією.

1 серпня 2017 року набула чинності Угода про зону вільної торгівлі між Україною і Канадою. Це відкриває для українських виробників вільний доступ до 98 відсотків канадського ринку. Скасовуються ввізні мита з обох сторін. Україна зможе нарощувати свій експорт до цієї країни на 0,6 мільйона доларів щороку. Тривають переговори про укладення угод про вільну торгівлю з Ізраїлем і Туреччиною.

Основним ринком збуту українських товарів залишається Європейський Союз. Його питома вага у зовнішній торгівлі України значно зросла. Так, якщо в 2009 році вона становила 25%, у 2014 році — 30%, то в 2017 році частка Євросоюзу в структурі зовнішньої торгівлі України зросла до майже 43%. У 2017 році експорт до країн ЄС збільшився на 30%. Торік експорт до ЄС здійснили понад 14 тисяч компаній, що на 734 компанії більше, ніж 2016-го.

Угода про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС дає результати для українського аграрного сектора. Специфіка України — в тому, що 14,8 мільйона людей живуть у сільській місцевості. Питома вага аграрного виробництва — 41,7%, а кожен другий долар валютної виручки держава отримує від експорту продукції села, агропромислового комплексу.

За підсумками 2017 року, зовнішньоторговельний оборот аграрної та харчової продукції між Україною і країнами Європи збільшився на 30,8% і становив 8,1 мільярда доларів. Серед п'яти головних торговельних партнерів України в ЄС — Нідерланди з часткою 18%, Іспанія — 14,3%, Польща — 13,2%, Італія — 12% та Німеччина — 10,5%. Зростання обсягів експорту до країн ЄС — результат успішної переорієнтації більшості українських аграрних експортерів із російських ринків на європейські.

У Європі є попит на українські харчові продукти. Українські підприємства постачають до європейських країн м'ясо птиці й продукти з нього, рибу й рибопродукти, мед, яйця, молоко й молочні продукти. За експортом у ЄС вершкового масла Україна змогла піднятися на друге місце у світі — після Нової Зеландії. У свою чергу, експорт продовольчої продукції ЄС до України в 2017 році зріс майже на 200 мільйонів євро. Сьогоднішнє завдання України — збільшувати експорт.

Щоб бути конкурентною, українська продукція повинна відповідати певним стандартам. ЄС контролює безпеку харчових продуктів. У цьому контролі враховується те, в яких умовах утримують тварин, чим їх годують, у який спосіб забивають, у якій упаковці продукція потрапляє до споживача. У сфері виробництва молока включені вимоги до спецустаткування, яке вступає в контакт із молоком, дезінфекції посуду, гігієни під час доїння, збирання та транспортування молока, гігієни персоналу.

ЄС захищає свої ринки. Тому одним із важливих пунктів співробітництва між Україною і ЄС є питання квот. Україна деякі квоти вибирає буквально за декілька місяців, а на мед, наприклад, — за декілька тижнів. Квоти на пшеницю,

ячмінь, кукурудзу вибирають у повному обсязі, а квота на кондитерські вироби використовується всього на декілька відсотків. Справа в тому, що Європа цінує сировину, а готову продукцію купує не так активно. Там звикли до своїх брендів. Тому для України надважливо — збільшення квот на її продукцію. ЄС може їх періодично переглядати і надавати Україні додаткові торговельні преференції. Так, 2017 року квоти на деяку українську продукцію було збільшено й визначено в таких обсягах: мед — 2,5 тисячі тонн, томати оброблені — 3 тисячі тонн, пшениця — 65 тисяч тонн, кукурудза — 625 тисяч тонн, ячмінь — 325 тисяч тонн.

Свого товаровиробника захищає й Україна. Так, терміном на 10 років було запроваджено мораторій про заборону експорту лісоматеріалів і пиломатеріалів у необробленому вигляді — лісу-кругляку. Метою мораторію є захист інтересів українських деревообробників, які в результаті масованого експорту необробленої деревини можуть залишитися без сировини і, відповідно, — без роботи. Збільшення обсягів експорту деревини загрожує скороченням робочих місць. Крім того, безконтрольне вирубування лісів на заході України призвело до зменшення показника лісистості з 16% у 1996 році до 11% у 2015 році.

Багато років основні торговельні зв'язки України були з Російською Федерацією і, як виявилось, розірвати їх зовсім непросто. Спостерігається неспроможність деяких українських виробників реалізувати продукцію на нових ринках. Тому вони розглядають Російську Федерацію як торговельного партнера. Експорт до цієї країни законодавчо не заборонено. Він дає Україні валютну виручку.

Росія купує в Україні пилососи, вироби з металу, запасні частини до локомотивів, вагони, резервуари, котли, радіатори, трансформатори, акумулятори. Поміняти цей ринок на європейський не вийде — Європейський Союз все це у нас не бере. Але частка російського ринку в експорті українських товарів і послуг із 2013 року впала в рази.

Завдає шкоди не тільки Україні, а й її азійським торговим партнерам заборона Росією руху українських товарів своєю територією.

Крім Європейського Союзу, до топ-10 найбільших торгових партнерів України входить Росія: її частка — понад 9% загального експорту українських товарів, Туреччина — 5,8%, Індія — 5,1%, Китай — 4,5%, Єгипет — 4,5%, Білорусія — 2,6%, США — 1,9%, Молдавія — 1,6%, Іран — 1,4%.

Україна посідає перше місце в світі за обсягами експорту соняшникової олії. Основним її покупцем є Індія (майже 60% від усього експорту); на другому місці — Китай; третє місце — за Іспанією. Олія — продукт з доданою вартістю, а не просто сировина. Індійський уряд закликає якомога більше ввозити українських харчових товарів. В Індії зростає попит на соняшкову олію. Особливу увагу приділяє Україна Китаю. Його ринок фактично безмежний. Там — понад 1,3 мільярда жителів.

Однією з перемог українських експортерів можна вважати й вихід і закріплення на ринках Бангладеш, Південної Кореї й Таїланду. Ці країни купують українське зерно у великій кількості.

Експортною стратегією України, стратегічним розвитком української торгівлі на період 2017 — 2021 років передбачено перехід від експорту сировинної продукції, приміром, зернових чи металу, до експорту високотехнічних товарів з високою часткою доданої вартості. Це дасть сталий розвиток та успіх України на світових ринках. Вже нині нашу державу ідентифікують як країну, яка в змозі запропонувати світові машини, хімічну продукцію, фармацевтичні препарати, літаки. Починають знаходити місце на ринках ЄС товари, що донедавна були типовими для експорту до країн СНД та Росії — каучук, гума, алюміній.

Уже визначено топ-20 ринків, які за умови належної роботи з ними здатні показати швидкі результати. Серед них, крім Європейського Союзу, — Єгипет, Індія, Білорусія, Грузія, Молдавія, Іран, Саудівська Аравія, Китай, Японія, США, Канада, Швейцарія та Бангладеш. Орієнтуючись на Захід, маємо приділяти увагу Сходу.

Микола КОРДОН,

директор Житомирського регіонального навчально-наукового центру з європейської та євроатлантичної інтеграції України, кандидат історичних наук, доцент.